

ЎЗБЕКИСТОН ЭКСПОРТ САЛОҲИЯТИНИ РИВОЖЛАНТИРИШДА УМУМЖАҲОН САВДО ТАШКИЛОТИГА АЪЗОЛИКНИНГ АҲАМИЯТИ

Содиқов Анвар

Ўзбекистон Миллий университети
мустақил изланувчиси

<https://doi.org/10.5281/zenodo.17568055>

Умумжаҳон Савдо Ташкилотига аъзо бўлиш Ўзбекистон учун халқаро савдо соҳасида катта имкониятлар яратади. Бироқ бу жараён савдо қоидаларини, тарифларни ва миллий қонунларни халқаро стандартларга мувофиқлаштиришни, шунингдек, маҳаллий ишлаб чиқарувчиларнинг халқаро бозорга тайёрлигини таъминлашни талаб қилади. ЖСТга аъзолик Ўзбекистонга ташқи савдо режимини шаффофлаштириш, тариф ва нотариф тўсиқларни қисқартириш, экспортчилар учун янги бозорларга кириш имкониятларини кенгайтириш ва миллий ишлаб чиқарувчилар рақобатбардошлигини ошириш имкониятини беради¹.

Ўзбекистоннинг Умумжаҳон Савдо Ташкилотига (УСТ) аъзо бўлиши мамлакат иқтисодиёти учун катта имкониятлар яратади, аммо бу жараён бир неча босқичлар ва талабларни ўз ичига олади. УСТга аъзо бўлишнинг асосий босқичлари ва Ўзбекистон бу борада қуйидаги чораларни кўриши керак:

1. *УСТга аъзо бўлиш жараёнини бошлаш.* Ўзбекистон 1994 йилда УСТга аъзо бўлиш учун ариза топширган ва 2020 йилдан бу жараён янада фаоллашди. Аъзо бўлиш жараёни мамлакатнинг савдо сиёсати ва қонунчилигини халқаро талабларга мослаштиришни талаб қилади. Бу босқичда:

- мамлакатнинг савдо сиёсати бўйича барча маълумотларни УСТга тақдим этиш;
- УСТнинг Савдо сиёсатини кўриб чиқиш бўйича ишчи гуруҳини ташкил этиш;
- давлатнинг савдо тизимини, қонунлари ва сиёсатини халқаро талабларга мослаштириш жараёнини бошлаш.

2. *Қонунчиликни мувофиқлаштириш.* УСТга аъзо бўлиш учун мамлакат қонунлари ва тартибларини УСТ талабларига мувофиқлаштириши керак. Бу савдо-сотиқ қоидалари, лицензиялар, тарифлар ва савдо тўсиқларини халқаро стандартларга мослаштиришни ўз ичига олади.

Ўзбекистон ташқи савдода божхона тўловлари ва лицензияларини қайта кўриб чиқиб, уларни УСТ стандартларига мослаштириши керак. Мамлакат интеллектуал мулкни ҳимоя қилиш бўйича халқаро қоидаларга риоя қилиши зарур. УСТ қоидаларига кўра, инвестицияларни чекловчи ёки маҳаллийлаштириш талабларини камайтириш керак бўлади.

3. *Музокаралар олиб бориш.* Ўзбекистон УСТга аъзо бўлиш учун аъзо давлатлар билан икки томонлама музокаралар олиб боради. Бу музокараларда давлатлар ўзаро савдо режимлари ҳақида келишувларга эришадилар. Ушбу музокаралар қуйидагиларни ўз ичига олади:

- тарифлар бўйича музокаралар: Ўзбекистон импорт ва экспорт божларини камайтириш бўйича халқаро ҳамкорлар билан келишувларга эришиши лозим.

¹ WTO, 2024; World Bank, 2024

- бозорга кириш: Мамлакат ўз бозорларига чет эл маҳсулотлари ва хизматлари киришини кенгайтириш бўйича шартлар ўрнатиши керак.

- хизматлар соҳаси: Хизматлар соҳасида рақобатни ошириш, чет эл сармоялари ва компанияларига кенгроқ имкониятлар яратиш зарур.

4. *Маҳаллий ишлаб чиқарувчилар ва савдо инфратузилмасига тайёргарлик кўриш.* УСТга аъзо бўлганидан кейин Ўзбекистондаги ишлаб чиқарувчилар ва тадбиркорлар халқаро рақобатга тайёр бўлиши керак. Бу учун:

- иқтисодий ислохотлар: Давлат иқтисодиётини диверсификация қилиш, ишлаб чиқариш самарадорлигини ошириш ва экспорт маҳсулотларини ривожлантириш бўйича сиёсат юритиши керак.

- корхоналарни қўллаб-қувватлаш: Ҳукумат кичик ва ўрта бизнесларга (КУБ) қўллаб-қувватлов кўрсатиб, уларнинг халқаро бозорда рақобатбардош бўлиши учун шароитлар яратиши зарур.

5. *Савдо сиёсатида шаффофликни таъминлаш.* УСТга аъзо бўлиш учун Ўзбекистон ўз савдо сиёсатида шаффофлик ва халқаро стандартларга риоя қилишни таъминлаши керак. Бу қуйидагиларни ўз ичига олади:

- таълим ва ахборот бериш: Савдо сиёсати, тартиб-қоидалари ва савдо битимлари ҳақида оммавий ахборот бериб бориш;

- халқаро стандартларга мослашиш: Халқаро стандартларга мослашган маҳсулотларни ишлаб чиқариш, сифат ва хавфсизлик талабларини таъминлаш.

6. *Халқаро тажрибани ўрганиш.* Ўзбекистон халқаро савдо тизимида муваффақиятли бўлган давлатлар тажрибасини ўрганиб, улардан фойдаланиши керак. Жумладан, қўшни Қозоғистоннинг УСТга аъзо бўлиш жараёни ва унинг натижалари Ўзбекистон учун қимматли тажриба бўлиши мумкин.

Жаҳон савдо ташкилотига (ЖСТ) аъзо бўлиш давлатлар учун қатор афзалликларни беради. Уларнинг асосийлари қуйидагилар:

1. Экспорт ва импорт имкониятларини ошириш: ЖСТга аъзо бўлиш билан давлатлар савдо тўсиқларини камайтиради, бу эса маҳсулот ва хизматларнинг халқаро бозорларда эркин айланишига йўл очади. Бу экспортни ошириш, чет эл инвестицияларини жалб қилиш ва янги бозорларга чиқиш имкониятини беради.

2. Савдонинг ҳуқуқий кафолатлари: ЖСТ аъзолари ўртасида савдо муносабатлари қонунлар билан тартибга солинади, бу эса савдо низоларининг адолатли ва шаффоф ҳал этилишига кўмаклашади. Давлатлар ўртасидаги савдо келишмовчиликларида ЖСТнинг махсус механизмлари орқали муаммолар ечилади.

3. Савдо ҳажмини ошириш: ЖСТ тартиблари орқали мамлакатлар ўртасидаги тарифлар пасаяди, бу эса халқаро савдони рағбатлантиради ва иқтисодий ўсишга туртки беради. Бозорларга киришни осонлаштириш ишлаб чиқариш ҳажмини ошириш ва янги иш ўринлари яратишга хизмат қилади.

4. Инвестициялар учун имкониятларни яхшилаш: ЖСТ қоидалари билан савдо тартиблари халқаро талабларга мослаштирилади, бу эса хорижий инвесторларнинг мамлакат иқтисодиётига ишончини оширади. Натижада, инвестициялар оқими кўпайиши мумкин.

5. Таркибий ислохотларни амалга ошириш: ЖСТ аъзоси бўлган давлатлар иқтисодий тузилмаларини халқаро стандартларга мувофиқлаштиришга ҳаракат қилади. Бу ислохотлар иқтисодий ўсишни кучайтириши ва ички бозорда рақобатни ошириши мумкин.

Ушбу афзалликлар орқали ЖСТга аъзо бўлиш мамлакатнинг иқтисодий тараққиётига ижобий таъсир кўрсатиши мумкин.

Ўзбекистоннинг Жаҳон савдо ташкилотига (ЖСТ) аъзо бўлиши учун қуйидаги таклифлар орқали самарали ҳаракатларни амалга ошириш мумкин:

1. ЖСТ қоидаларига мослашиш учун мамлакат иқтисодиётида либерализация жараёнларини тезлатиш зарур. Бозор иқтисодиётига асосланган иқтисодий сиёсатни давом эттириш ва ички бозорда рақобатни ошириш орқали савдо салоҳиятини мустаҳкамлаш муҳимдир.

2. Экспорт ва импорт жараёнларидаги бюрократик тўсиқларни камайтириш ва тадбиркорлар учун қулай шарт-шароитлар яратиш керак. Бу халқаро савдо иштирокчилари учун мамлакатнинг инвестициявий жозибадорлигини оширади.

3. Ўзбекистон маҳсулотларининг халқаро бозорларда рақобатбардош бўлиши учун сифат стандартлари ва техник регламентларни ЖСТ талабларига мослаштириш зарур. Бунинг учун халқаро тажрибага асосланган сертификатлаш тизимларини жорий этиш ва маҳсулотларнинг сифатини назорат қилиш механизмини такомиллаштириш муҳим.

4. ЖСТга аъзо бўлган давлатларда маҳаллий ишлаб чиқарувчилар халқаро бозорлардаги рақобатга тайёр бўлиши керак. Бунда давлат томонидан молиявий ва техник ёрдам, экспортни қўллаб-қувватлаш ва рақобатбардошликни ошириш учун инвестицияларни жалб қилиш чораларини кўриш зарур.

5. Ўзбекистоннинг ЖСТга қўшилиши учун қонунчилик тизимини халқаро талабларга мувофиқлаштириш керак. Савдо тартибларини шаффофлаштириш ва ЖСТнинг савдо низоларини ҳал этиш механизмларини миллий қонунларга жорий қилиш муҳимдир.

6. ЖСТга қўшилиш жараёнида музокаралар асосий аҳамиятга эга. Ўзбекистон халқаро майдонда ўз манфаатларини ҳимоя қилиш учун ЖСТ аъзолари билан кўп томонлама музокараларда фаол иштирок этиши керак. Бунда савдо келишувлари ва қоидалар бўйича компромисс ечимлар топиш зарур бўлади.

7. ЖСТга қўшилиш жараёнида тадбиркорлар, инвесторлар ва аҳолини ЖСТ имкониятлари ва талаблари тўғрисида хабардор қилиш муҳимдир. Бунинг учун оммавий ахборот воситалари ва ўқув семинарлари орқали кенг миқёсда ахборот кампанияларини ўтказиш зарур.

Бу таклифлар амалга оширилса, Ўзбекистоннинг ЖСТга қўшилиши жараёни самарали бўлиши ва мамлакат иқтисодиётининг халқаро майдондаги нуфузи ва ўрни янада мустаҳкамланиши мумкин.

Foydalanilgan Adabiyotlar:

1. Мирзиёев Ш.М. “Янги Ўзбекистон тараққиёт стратегияси”. – Тошкент, 2022.
2. Ўзбекистон Республикаси Ташқи савдо-иқтисодий фаолиятини либераллаштириш стратегияси. – Тошкент: ЎЗР Иқтисодиёт ва молия вазирлиги, 2023.

3. Саидов А. “ЖСТга аъзоликнинг миллий саноатга таъсири.” // Иқтисодий тараққиёт журнали, №6, 2023.
4. World Trade Organization. The WTO Agreement Series. Geneva, WTO Publications, 2023.
5. World Trade Organization. Trade Policy Review: Uzbekistan. Geneva, WTO, 2024.
6. Hoekman B., Kostecki M. The Political Economy of the World Trading System. Oxford University Press, 2021.
7. UNCTAD. Trade and Development Report. United Nations, 2023.
8. World Bank. Uzbekistan Economic Update. Washington DC, 2024.